

WILMA

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

Een schreiend kindje in een armelijke wieg, misschien Goddank nu eindelijk de hekkesluit, zooals zijn moeder zuchtend hoopte, nadat de buurvrouw, die haar bij de pijnlijke verlossing had geholpen, was heengegaan.

Wat zulk een zwakke stumper nog in de wereld te maken heeft!

Hij groeide moeielijk op, temidden van een troep altijd hongerige, kibbelende broers en zusters, waarvan de jongste, Frans, nog zes jaar ouder was dan hij.

Er was niet meer op hem gerekend, niemand wist eigenlijk raad met dit magere, blauw-bleeke „harinkje”, zooals zijn vader hem spottend noemde, als hij in een goede luim was, wat maar zelden gebeurde. Meestal moest zijn moeder hem verstoppen als zijn vader stommeling in dronkenschap thuis kwam zonder geld met veel booze woorden. Moeder verdiende het brood voor haar gezin met strijken. Daardoor was het altijd benauwd in de kamer van den drogen walm van heet-gestreden goed.

Kleine Ben zat doodstil op een tabouretje bij haar en keek met verwonderde oogen toe, hoe ze elk verfrommeld stukje goed streek tot het zoo glad en zoo glimmend was als het spiegeltje met de barst, dat bij de kast hing.

Telkens als moeder een nieuwen bout nam, stak ze haar vinger in den mond en raakte er dan even mee aan het ijzer. Als het siste, begon ze dadelijk te strijken. Eens had ze een boord klaar; het stond zoo prachtig rond en glanzend op de plank, dat hij er voorzichtig heen sloop om beter te kunnen zien. Het leek zoo zacht als de zijden jurk, die moeder den vorigen dag had gestreken.

Toen ze de jurk van den haak nam, waren de plooiën langs zijn wang gegaan, zoo zacht als de duivenvleugel, die Frans eens op straat had gevonden en aan hem gegeven.

Hij stak een besmeurd handje uit en streek er liefkoozend mee langs het boord, . . . achter zijn vingertjes aan trok een bleeke, bruine veeg over de glanzende witheid.

WILMA

Verschrikt schoot hij terug naar zijn tabouret, maar zijn moeder had de beweging gezien. Haar gezicht was rood en bezweet, ze nam het boord van de plank en bekeek het. Toen keerde ze zich driftig naar Ben, en gaf hem een paar harde klappen om zijn ooren. „Je zult er afblijven, dat heb ik je al zoo dikwijls gezegd, ondeugende aap,” schold ze, „heb ik nog geen werk genoeg, nou kan ik voor jouw plezier dat ding weer overwasschen.” Meteen stopte ze het in een kom met warm water, wèg was alle heerlijkheid!

Ben zat met opgetrokken knietjes klein in elkaargedoken en schreide hulpeloos. —

Maar soms was moeder ook wel vroolijk. Dan kreeg hij een extra boterham met stroop voordat de anderen thuiskwamen, en onder 't strijken zong ze met langzame draaiingen oude liedjes, die zich vast legden in zijn kinderbrein.

Het allermooiste was:

„Paradijs, paradijs,
Uwe vrucht is hemelspijs,
Onder uwe levensboomen
Zal 't ons zijn alsof wij droomen,
Breng ons, Heer, in 't Paradijs.”

Haar stem beefde altijd, zwaaide naar boven en dan weer heel onverwacht naar beneden, 't was moeielijk haar precies na te doen, maar Ben keek naar haar mond en draaide mee tot hij den weg wist en uit alle macht meezong. —

Toen hij zes jaar was, ging hij naar school, blauw-bleek oud-mannetje, dat zich niet op zijn gemak gevoelde onder de rumoerige kinderen.

Ze deden hem niets, de grootere meisjes namen hem zelfs in bescherming tegen de plagerijen van zijn oudere broers.

School werd voor hem langzamerhand de veilige wijkplaats en meester, die baas was over alles, een soort van hooger wezen, iets anders dan vader, voor wien hij doodsbang was.

Gelukkig bleef vader dikwijls dagen lang weg, eens zelfs een heel langen tijd.

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

Toen hij weer thuis kwam schold hij nog harder op Ben, omdat die zoo goed leeren kon, veel beter dan de anderen.

Een achterbaksch jong! Dat nooit een streek uithaalde, de kat in 't donker kneep!

Frans en Jaap en Jan, dat waren rakkers! Ze gapten uit de winkels en lieten de late voorbijgangers in de steeg 's avonds over gespannen touwtjes struikelen! Dat bange, pieterige wezen kon geen kind van hem zijn!

Moeder werd bleeker en stiller dan ooit. De heele week verlangde ze naar de Zaterdagmiddagen, dan zat Ben weer bij haar en keek naar 't strijken. Hij was de eenige van de kinderen, die zich nog om moeder bekommerde.

Eens toen ze weer „Paradijs” zong, vroeg hij: „Wat is dat Paradijs?” „Dat is de hemel, daar kom je, als je zoet bent.”

„Komp vader daar dan ook?”

Ze zuchtte. . . . gaf geen antwoord.

„Benne daar ook heel hoge boomen, net zulke groote as in 't park?”

„Wel nee, daar benne straten van goud en paarlen poorten,” wees ze terecht, zonder bij haar woorden na te denken, „de boomen benne in 't paradijs.

Der benne ook paradijsappels, van die heele groote, rooie, die heete der na, en as je zoet bent, zal ik er een voor je koopen op de mart, daar benne ze niet zoo duur.”

Er ontstond een groote verwarring in zijn hersentjes.

Der was dus een paradijs, daar kwame die mooie, rooie appels vandaan en der was 'n hemel met straten van goud en paarlen poorten en daar zou hij komen als hij zoet was, maar hij wou liever naar den paradijstuin. —

Op een morgen leerde de juffrouw van zijn klas een nieuw versje aan de kinderen. „Ik zal 't eerst heelemaal voor jullie opzeggen,” zei ze, „ik denk, dat jullie 't prachtig zullen vinden,” en begon:

„O wanneer, o wanneer,
Zal ik zijn bij mijnen Heer!”

WILMA

Toen alle coupletjes die volgden:

„Heerlijk licht!” en „O, hoe schoon” en „Hoe zal 't zijn!” . . . op-
eens: „Paradijs!” . . .

Toen vloog er een schraal armpje naar boven, een spits vingertje
trachtte zoo hoog mogelijk boven de hoofden van de andere kinderen
uit te reiken.

„Ik weet 't, juffrouw!”

„Wat weet je, Ben? Ik heb je toch niet gevraagd of je iets wist?”

„Ja,” knikte 't ventje, vuurrood van opwinding, „van 't paradijs.
Daar benne prachtige boomen, en daar groeien van die groote, rooie
appels an; mijn moeder zegt, dat ze op de mart goeiekooper benne.”
— Lachsalvo van de kinderen! —

De juffrouw hield zich goed, maande tot stilte, omdat ze zag, dat
Ben's lippen zenuwachtig begonnen te trillen.

„Je hebt het heel goed gezegd,” troostte ze, „die prachtige, rooie
appels heeten ook paradijsappels, omdat alles wat in 't paradijs
groeide zoo mooi was! Dat bedoelt Ben, is 't niet?

En als je die mooie appels in den winkel koopt, zijn ze verschrikkelijk
duur, daarom koopt Ben's moeder ze op de markt, en ze heeft groot
gelijk!”

Ben keek verlicht, maar zijn lippen trilden nog; al kende hij de wijs,
het duurde toch 'n heelen tijd, eer hij mee kon zingen.

— Toen de school uit was, en de kinderen wegzwermden, schoot de
lange, valsche Jerm langs hem heen. „Hè. . . .” sarde hij, „zijn
moeder koopt de appels uit 't paradijs, op de mart! Daar benne ze
goeiekooper!”

Ben werd vuurrood. Weer begonnen zijn lippen verraderlijk te trillen.
Een van de meisjes sloeg haar arm om zijn schouders.

„Flauwerik, laat 'm praten! niet huilen hoor, 't is niks!”

Neen, hij huilde niet, hij wou een flinke jongen zijn, maar hij zou
't in 't vervolg wel verstoppen voor de anderen, dat van moeder en
van de mooie, rooie paradijsappels, en 't was toch fijn, dat hij de wijs
goed leerde, „net zooals 't hoorde,” zei de juffrouw.

Op een Zaterdagmiddag, terwijl zijn moeder bleek en moe over haar
strijkbout gebogen stond, zong hij 't voor haar.

20

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

De tranen schoten haar in de oogen.

„Ja,” zuchtte ze, „paradijs, paradijs. . . .”

Veertien dagen later vonden ze haar dood in bed. —

De wijkpredikant bemoeide zich met het gezin. De vader werd uit de ouderlijke macht ontzet, de grootere kinderen werden in een opvoedingsgesticht ondergebracht. Voor Ben vond men een tehuis op het land bij een postbode, die zelf maar één jongen had.

De vader zonk na deze verbreking van elken band en de afstomping van alle verantwoordelijkheidsgevoel, reddeloos in de diepte en vond een vroegtijdig dronkemansgraf in een van de oude, vuile stadsgrachten.

Ben's pleegouders waren goed. Ze gaven hem te eten zooveel hij maar wilde; moeder Jen zei den tweeden dag al, dat hij „oome Hend en tante Jen” mocht zeggen. Ze stopte zijn kousen en gaf hem zooveel liefde als ze meende te kunnen uitsparen, zonder haar Harm te kort te doen, die toch in elk geval de eerste rechten had.

Ze sprak ook met oome Hend af nooit over de stad te praten of over zijn vader en zijn broers en zusters; de heeren van de voogdij meenden ook: hoe eer hij vergat, hoe beter 't was.

Ben voelde zich spoedig thuis in het dorp. Het was er veel mooier dan in de stad. In den tuin van oome Hend stond een reusachtige kastanjeboom met groote bloemen als witte lichten. Die wàs van oome Hend!

En dan waren er geraniums en anjers en viooltjes!

Tusschen de huizen lagen kleine stukjes weiland met boterbloemen en margarieten, omzoomd door bloeiende hagen en buiten het dorp strekten zich de korenvelden uit. Ze waren groen en purper en golfden als het water, zoodra de wind er overheen streek.

Achter de korenvelden rezen heuvels en bosschen; daarachter daalden weer korenvelden, die een eind weegs tegen de overliggende heuvels opklommen naar nog grooter bosschen; al liep je een heelen dag, je kwam nooit aan 't eind.

Elken Zondag als 't mooi weer was, mocht hij met Harm en oome

WILMA

Hend en tante Jen naar de hoogste heuvels, waar je over de boerderijen van de Dalenk heen kon zien, tot in een verte, waar alles blauw was, bijna zoo blauw als de lucht: blauwe boomen en heuvels en blauwe torens. Een van die torens was breed en stomp, precies als de toren van de stad, waar hij vandaan kwam. Maar dat mocht geen mensch hier weten! Dat behoorde bij moeder en 't paradijs en bij alles waar hij nooit over praten kon, omdat niemand er naar vroeg; het behoorde ook bij alles, waaraan hij niet meer durfde denken, omdat hij voelde, dat 't leelijk was en slecht, terwijl het toch op de een of andere manier aan hem vast zat.

Op school kwam hij in dezelfde klas als Harm, bij 'n meester, die vreeselijk streng was, maar hem af en toe vriendelijk toeknikte, omdat hij zoo goed sommen kon maken en van alles wist, waar de andere kinderen nooit van gehoord hadden.

Ze noemden hem Ben van de Wal, omdat oome Hend zoo heette; hij raakte daar al spoedig zoo aan gewend, dat hij bijna vergat dat hij eigenlijk Ben Bunkers was.

Toen hij bijna drie maanden bij zijn pleegouders had gewoond, werd hij op een morgen wakker door een vogel, die tegen zijn venster vloog. Het was nog vroeg, maar oome Hend en tante Jen waren al in de keuken. Oome Hend moest dikwijls vroeg weg. Hij kon duidelijk hooren, dat ze met elkander praatten: „De dertiende Augustus zou ie 't weten? Meester weet 't natuurlijk. . . . Hij mot toch wat hebben!

Over veertien dagen is onze Harm jarig!”

Toen werd er nog wat gezegd, zoo zacht, dat hij 't onmogelijk kon verstaan, maar hij begreep, dat ze 't over hem hadden. Hij was jarig! Thuis werd daar nooit op gelet, wel op school. Hier op school waren ook al kinderen jarig geweest. Ze tracteerden op koekjes of zuurtjes.

Hij had niks. . . . misschien tante Jen. . . . Bij die gedachte werd hij vuurrood, en trok de deken over zijn gezicht.

't Was akelig om jarig te zijn, as je niks had, maar hij had toch duidelijk gehoord. . . .

Toen het tijd was, om op te staan, klopte zijn hartje van spanning.

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

Hij was jarig! . . . als hij straks in de keuken kwam . . . hij had toch duidelijk gehoord, wat oome Hend zei . . .

„Wat ben je lui vanmorgen,” riep tante Jen, „Harm is al lang op.” Neen, hij was niet lui, hij durfde bijna niet in de keuken komen.

Eindelijk deed tante Jen zelf de deur van 't opkamertje open. „'t Is hoog tijd . . . je mot naar school en ik feliciteer je wel, je bent jarig . . . en dat is van oome Hend en van tante Jen, en dat is van Harm, om te tracteeren.”

Ben werd bloedrood! Hij was dus jarig net als alle andere kinderen, hij kreeg een cadeautje, een grooten bal en hij mocht tracteeren! Voor 't eerst van zijn leven was hij feestkind.

Harm stapte trotsch met hem naar school, meester knikte en zei dat hij een groote jongen werd, allemaal waren ze dien dag aardig tegen hem.

Veertien dagen later was Harm aan de beurt. Harm kreeg een nieuwe schooltasch en een zakje met knikkers en een opschrijfboekje, . . . en . . . een potlood prachtig blauw met een gouden stop er op, je kon er mee in het boekje schrijven, het drukte blauw door, onbegrijpelijk was het! Precies zoo'n boekje had oome Hend ook, als hij bij de menschen kwam en van alles op moest schrijven van de post.

Dat potlood . . . en dat boekje!

Het leek opeens of zijn eigen mooie bal in een diep, donker gat viel, waaruit hij hem nooit meer op zou kunnen visschen.

Dat potlood vooral!

En dan had Harm nog een schooltasch en knikkers, en 's middags kwam er een tante van Harm, die bracht een mooi leesboek voor hem mee . . . en dat kwam . . . ja, hoe kwam dat?

Hij had vroeger een zuster gehad en broers. 't Kon hem niet schelen, alleen Frans was aardig voor hem geweest, naar Frans verlangde hij af en toe . . . en naar moeder . . . en vandaag, hij kon niet goed begrijpen waarom, verlangde hij opeens verschrikkelijk naar moeder . . .

Als hij ook zoo'n blauw potlood had, zou 't misschien overgaan . . . Op een morgen kwam hij wat later dan de anderen uit school; hij

WILMA

had zijn sommen niet goed gemaakt. . . . „en je kunt zoo goed”, zei meester. . . . Het kwam, omdat hij aldoor aan het blauwe potlood had zitten denken.

Rennen, om niet zoo erg laat thuis te zijn. . . . Oome Hend zou brommen!

Bij de Wilhelmina-linde blonk er iets onder de ronde bank in de zon; hij stond even stil om meteen op adem te komen. . . . een blauw potlood, het blauwe potlood natuurlijk! Oprapen, in den broekzak steken, hand er op, en dan doorrennen!

Het potlood zat in zijn zak. . . . het was bijna van hem, zoo voelde het, nu hij zijn hand er op had. . . .

Het was heerlijk het blauwe potlood in den zak te hebben, al was het ook maar voor een klein poosje, 't was natuurlijk van Harm!

Als 't eens niet van Harm was. . . . dan was 't natuurlijk van hem! Toen hij buiten adem thuis kwam, vond hij tante Jen alleen. Oome Hend was er al weer op uit en Harm speelde achter met Waf, den waakhond.

Tante Jen beknorde hem gemoedelijk, schepte hem een bord vol eten op en zei dat hij voort moest maken.

Zonder iets te proeven schrokte hij zijn aardappels met boontjes en speksaus naar binnen, bang dat tante Jen iets zou vragen.

„Foei,” zei ze alleen, „is dat schrokken!”

Hij werd vuurrood en was pas gerust, toen hij weer naar buiten kon. Het hinderde niet dat hij het potlood in den zak hield, zoolang Harm er nog niet naar vroeg.

Op school kon hij weer bijna niet opletten. Hij keek telkens verstolen naar Harm. . . . daar had je 't! Harm werd opeens rood, keek in zijn tasch, in zijn lessenaar, voelde in zijn broekzak, toen klaarde zijn gezicht. „Hij heeft 't. . . . dan is 't andere van mij.”

Ben werd bij die gedachte ook rood en drukte zijn hand stijf tegen zijn zak.

Thuis wéér onrust. Harm had gedacht, dat hij 't op tafel had laten liggen, 't was nergens, 't was weg!

„Je hebt 't zeker onder 't spelen verloren,” zei oome Hend.

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

„Ja, bij de Wilhelmina-linde, daar hadden ze vanmorgen gespeeld en daar had hij zijn tasch op de bank gelegd.”

„Dan maar zoeken, tot je 't vindt, als 't ten minste al niet opge-
raapt is.”

Ben werd rood tot in zijn hals, wou 't potlood te voorschijn halen, maar durfde niet. Hij zou hard vooruit loopen, mee helpen zoeken en dan net doen of hij 't vond.

„Wat word jij rood, kereltje. . . .” Oome Hend keek hem zoo strak aan, dat Ben's oogen er pijn van deden, hij moest een anderen kant uitkijken, zijn ooren raakten in brand.

Opeens kwam oome Hend naar hem toe, pakte hem bij zijn schouder en zei: „Laat mij eens in die zakken voelen.”

Ben stond weerloos. Oome Hend haalde in een ommezentje het potlood te voorschijn en hield het in de hoogte.

„Mijn potlood,” schreeuwde Harm, „waar heb je dat gevonden?”

Geen antwoord.

Ben's hulpelooze oogen staarden van den een naar den ander, hij was niet rood meer, maar spierwit.

„Zeg op, heb je 't weggenomen?”

Ben schudde langzaam 't hoofd.

„Niet schudden, antwoord zal je geven, hoe kom je er aan?”

„Och vader. . . .” tante Jen heeft al medelijden met zijn angst.

„Stil, hij moet 't zeggen! hoe kom je aan dat potlood?”

„Gevonden,” stamelde Ben met witte, trillende lippen.

„Waar?”

„Bij de linde.”

„En wist je niet, dat 't van Harm was?”

Geen antwoord.

„Wist je 't, of wist je 't niet?”

Ben kromp weg onder de harde hand op zijn schouder.

„Och vader. . . .”

„Stil, . . . hij zal de waarheid zeggen!”

„Ik dacht. . . . ik vond 't zoo mooi” toen barstte hij in snikken uit.

„Je wist dus wel dat 't van Harm was, en je liet hem maar zoeken,

WILMA

je wou 't dus houden! Weet je wel, dat het net zoo goed is als stelen!”

„Nou, ik heb 't nou toch weer, zeg nou maar niks meer,” pleitte Harm goedig.

Zijn vader haalde de schouders op en ging de deur uit.

Ben werd voor straf dadelijk in bed gestopt zonder boterham, daar huilde hij zich in slaap, met zijn hoofd onder zijn dekens.

Toen Harm ook naar bed was, zei Van de Wal: „Je mot voorzichtig zijn, Jen, jongens gappen wel meer wat van elkaar, maar as 't 'n kind is van een man, die om de haverklap voor diefstal in de kast zat, dan mot je dubbel voorzichtig zijn, we benne verantwoordelijk voor Ben, de appel valt niet ver van de stam.”

„Ik had 't nooit gedacht,” zuchtte tante Jen.

„Je mot op 'm letten, en we motte meester ook waarschuwen.”

— Na een paar dagen was Ben over zijn verdriet heen; ze bleven thuis gewoon tegen hem en de kinderen op school ook; Harm had dus niet geklikt.

Maar op een morgen kwam meester in de klas. Ben's oogen zochten dadelijk stralend die van meester, want hij rekende op 'n knikje, omdat meester zijn sommenschrift den vorigen dag mee naar huis genomen had, en alles wàs goed, dat wist hij zeker.

Meester knikte niet. . . . keek even naar hem, toen dadelijk naar Harm en ging voor de klas staan om te bidden. Het was of er een vlies voor Ben's oogen trok, zijn hart bonsde alsof het uit zijn magere lijfje wou springen; toen meester „Amen” zei, barstte hij in snikken uit. „'t Is goed,” dacht meester, „hij merkt, dat ik 't weet, laat hem 't maar voelen, dan doet hij 't misschien nooit meer.”

De meisjes keken meewarig, de jongens vragend, Harm zag rood en schoof onrustig heen en weer in de bank.

Toen meester Bijbelsche geschiedenis vertelde, keerde zich de aandacht van Ben af, het snikken bedaarde, maar hij bleef met opgetrokken schouders hulpeloos naar zijn lessenaar kijken. Meester nam geen notitie van hem, maar 't was een angst, te weten, dat ze allemaal meester aan durfden kijken, hij alleen niet.

't Sommen maken bracht verlossing, toen was hij weer een poosje

26

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

precies als de anderen, maar onder 't schrijven werd 't weer verschrikkelijk moeielijk, alsof er iets in zijn kleine wezen heel diep en donker werd, als het donkere gat, waarin zijn bal opeens was weggevallen en waarin hij alles moest verbergen, waar hij veel van hield, nu ook dat blijde gevoel, als meester hem toeknikte.

Het schrijvoorbeeld was: Die eens steelt is altijd 'n dief.

Al stal hij dus ook nooit meer, hij zou altijd een dief blijven.

Als hij even tersluiks naar meester opkeek, zag hij duidelijk, dat die 't ook geloofde. Het vrat als een brandplek diep in zijn kleine, eenzame hart. — — —

— Maar hij groeide toch! van de buitenlucht en het boerenbrood, hij verloor iets van zijn grauwe magerheid; sterk als de andere jongens werd hij niet, hij had als kind te veel geleden. Alleen in 't leeren was hij iedereen de baas; hij zat in de hoogste klas en had de gewoonte aangenomen om zijn lippen stijf op elkander te klemmen, hij wou veel leeren, hij wou er uit! Waaruit, dat wist hij niet goed onder woorden te brengen, uit het donkere, dat in hem was, en achter hem aan joeg, waar andere kinderen niets van schenen te merken.

Op een Zaterdag kwam een van de heeren van de voogdij bij oome Hend, om te vragen of hij goed oppaste. Het was mijnheer Hagedoorn, een lange, magere man, met vriendelijke oogen achter groote, ronde brilleglazen.

Mijnheer Hagedoorn praatte met hem, vroeg of hij 't prettig vond bij oome Hend en wat hij zou willen worden als hij van school afging.

„Meester,” zei Ben zonder bedenken.

Mijnheer Hagedoorn lachte, trok de wenkbrauwen hoog op.

„Dat is geen grapje! Of dat zal kunnen! . . . en als je geen meester kan worden, wat zou je dan 't liefst willen?”

Ben dacht even na. Smid . . . nee . . . , het was altijd pikdonker in de smidse, daarvoor was hij bang. Timmerman! maar dan bonsde altijd de hamer door je hoofd, de zaag sneed dwars door je heen! Nee . . . schoenmaker! . . . maar dan moest je altijd binnen zitten . . . chauffeur! . . . dat leek 'm wel, of, boer! Dan kon je altijd op de korenvelden zijn, of in de wei . . .

WILMA

„Weet je 't niet?” vroeg mijnheer Hagedoorn.

„Bij den boer . . .” weifelde Ben.

Mijnheer Hagedoorn keek zichtbaar verlicht. Dat schrale kereltje paste nergens beter dan bij den boer; zijn gedachten trokken naar Jansen in de Dalenk, die had geen kinderen, en nam wel eens meer van die half-wasjes en maakte er flinke boerenarbeiders van.

— De Dalenk was een buurtschap, een groote driekwartier gaans van het dorp. Ze was per fiets te bereiken door de velden, de heuvels op, langs sporen dwars door kleine boschjes akkermaalshout naar het hoogste punt; daarachter lag in de diepte de Dalenk, met boerderijen vlak langs den heuvelrand, zoodat men van de hoogte af den blauwen rook uit de schoorsteenen soms als uit den grond vlak voor zijn voeten kon zien opkronkelen. Er was een wasscherij aan de beek die door het dal heenstroomde, met een watermolen, er woonde een bakker, een kruidenier en een schoenmaker en midden in het dal stond een kleine school van twee lokalen met een meesters-huis er naast.

Op een mooien Meidag bracht oome Hend hem naar de Dalenk. Ben zat achter op den bagagedrager; voorop had oome Hend zijn bultzak met kleeren vastgesnoerd.

Ben wist niet of hij blij of bedroefd moest zijn. Het speet hem dat hij van tante Jen en Harm weg moest, . . . en van meester . . . die wel nooit meer tegen hem was zooals vroeger, maar daarom juist voelde hij een bonzende pijn in zijn hartje, telkens als hij aan meester dacht.

In de Dalenk zou hij 's winters weer naar school mogen gaan in den avond, de meester van de Dalenk zou misschien ook wel aardig voor hem zijn, maar 't kon nooit meer zoo worden als met den bovenmeester van de school van Harm.

Oome Hend reed hard, langs het effen fietspad door de korenvelden; het koren was dicht bij zijn bloei, dat duurde nog maar even, dan kregen de halmen hun grappige, ruige baarden.

's Avonds, als de zon nog over het koren ging en er een zacht windje woei, kon je het treffen, dat je de rogge zag stuiven, zachte witte wolken, die over de deinende golven van het koren streken; dat

28

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

zou Ben allemaal kunnen zien, want boer Jansen woonde midden tusschen de akkers.

Het pad begon te stijgen. „Zoo'n blok van een jongen achter op de fiets!” zei oome Hend, goed gehumeurd, „dat weegt zwaarder dan mijn brievenzak en mijn pakjes; we moesten 't laatste eind maar loopen.” 't Ging nu hoe langer hoe steiler naar boven. Eindelijk kregen ze het uitzicht over de Dalenk. Wat was de wereld groot en wat kon je hier duidelijk den blauwen toren zien, die leek op den toren van zijn stad; en wat waren hier veel lijsterbessen en allerlei bloemen, waar hij de namen nog niet van wist. Het was er zoo prachtig als in 't paradijs, waar zijn moeder altijd van zong.

Hij durfde er niet verder aan denken; zijn oogen werden nu al heet van tranen, die oome Hend niet mocht zien, hij huilde niet om oome Hend, en boer Jansen mocht het nog veel minder zien. Hij wàs geen flauwerik, zooals de jongens op school dachten, omdat hij niet vechten kon, ze zouden maar zien dat hij even flink was, al was hij dan ook klein en mager.

Boer Jansen was thuis; hij klopte Ben op den schouder en zei, dat hij een flinke boerenknecht van hem zou maken; maar de vrouw schudde achterdochtig het hoofd. Ze had nooit veel vertrouwen in die voogdijkinderen, aan allemaal haperde wat; maar Jansen was er op gesteld, omdat ze zelf geen kinderen hadden. Waarom hij dan altijd voogdijkinderen over den vloer haalde, was haar niet duidelijk.

Ben werd den volgenden dag aan 't werk gezet. Dat begon met kippen en varkens voeren, den tuin wieden, tot zijn rug er zeer van deed, aardappels schillen voor de vrouw, boodschappen loopen, den heelen dag bleef hij op de been; dien avond was hij zoo moe, dat hij nauwelijks een voet meer kon verzetten.

De Meidag was lang, hij mocht nog wel een poosje vrij-af, kuieren, meende boer Jansen.

Ben durfde niet zeggen, dat zijn rug kapot leek en dat zijn hoofd bonsde van 't bukken, maar ging met loome voeten het erf af; op 't pad tusschen de korenvelden keek hij om, boer Jansen was nergens te zien, toen zette hij 't op een loopen, met een angstig-wild verlangen hier vandaan te komen, waarheen, dat wist hij niet, den weg

WILMA

op naar boven, naar den top van den heuvel, misschien zou hij daar aan moeder kunnen denken, en niet meer zoo alleen zijn.

Boven liet hij zich languit op den grond vallen, snikkend om zijn eenzaamheid en zijn moeheid en de pijn in zijn rug en in zijn voeten. Ook toen het snikken vanzelf bedaarde, bleef hij liggen, vergat dat het tijd was om naar huis te gaan, al werd zijn buisje doornat van den dauw en al werden zijn knieën kil en stijf.

Zoo vond de boer hem. „Hoe heb ik 't noe,” zei hij goedig, „ie zult 't best bie mij hebben.” Hij pakte Ben bij zijn schouders en zette hem op zijn voeten. „En noe na huus! de vrouw hêf nog kernemelksche pap veur oe bewaard, eers eten en dan na bed!”

Ben liet zich gewillig bij den schouder den weg afduwen. Het hielp! Hij had opeens 't gevoel, dat er iemand was, die zich werkelijk om hem bekommerde en besloot zijn uiterste best te doen en een flinke jongen te zijn.

Het werk wende. . . . hij werd goede vrienden met al wat er leefde op het erf, van de koerduif af, tot Frits, het jonge Russische paardje, dat de boer een half jaar geleden op de markt in de stad had gekocht. Hij leerde melken, hij leerde zaaïen, maar 't beste van alles kwam toch pas in den winter. Toen mocht hij weer naar school om de avondlessen bij te wonen. Op school vergat hij de pijn in den rug, die hem maar steeds bleef kwellen als hij zwaar werk deed, hij vergat er het moeielijke humeur van de vrouw, en al het verdriet, dat hem soms aanviel, als hij dacht aan andere kinderen, die vader en moeder, broers en zusters hadden, terwijl hij alleen maar broers en zusters had, die zich niet om hem bekommerden, ja, waar hij nooit aan kon denken, zonder een gevoel van angst, alsof hij, bij het oproepen van de herinnering aan hen, tegelijk zelf in een werkelijkheid kwam te staan, waar hij niet dan met huivering aan kon denken.

Op een Zondagmiddag, toen hij ongeveer een jaar bij boer Jansen gewoond had, kwam er een vreemde soldaat in de buurtschap, met een vrouw in mooie, stadsche kleeren.

Ze vroegen naar boer Jansen.

Toen ze het erf opkwamen lag Ben in 't gras te lezen in een geschiedenisboek, dat hij van meester te leen had gekregen.

30

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

De soldaat kwam dadelijk naar Ben toe. „'k Zie 't al,” zei hij, „Dien, daar heb je 'm!”

„Nog net zoo'n mager scharminkel als vroeger,” spotte Dien... Ben liet 't hoofd hangen. „Wees geen druiloor,” lachte ze, terwijl ze hem ruw liefkoosde, „we komme je hale, we benne met de motor, dan gane we same na de stad, je ken der best bij op.”

Ben's gezicht klaarde. Nu kende hij Frans toch weer goed, Frans was altijd aardig voor 'm geweest. Alle jongens, die hij kende, hadden weleens op de duo van 'n motor gezeten, hij nog nooit. Met harts-tochtelijke begeerte greep hij alles aan, wat hem gelijk zou maken aan andere jongens, zoodat hij mee kon praten, en niet altijd de minste kon blijven als het op spel en sport aankwam.

Boer Jansen bromde; hij liet hem niet graag op Zondag gaan, vooral niet met die twee; maar hij kon het voor deze enkele maal niet weigeren aan zijn eigen broer en zuster.

Ze beloofden nergens met hem aan te gaan, alleen maar wat rond te rijden en niet langer dan twee uur uit te blijven.

Ben vertrok stralend, maar boer Jansen maakte er zichzelf een verwijt van, dat hij het kind had laten gaan, van het moment af, dat hij hem op den heuvel uit 't oog verloor en bleef in strakke spanning op hem wachten.

Eerst na vier uur kwam Ben thuis, toen het al begon te schemeren. Frans en Dien hadden hem boven aan den heuvel afgezet en waren toen met den motor gekeerd.

Hij zag er grauw en doezelig uit en rook naar drank en sigaren-smook.

Jansen sprak geen woord van verwijt en bracht hem zelf naar bed, dankbaar, dat zijn vrouw aan 't buurten was, en hij de zelfbeschuldiging, waaraan hij ten prooi was, alleen kon verwerken.

Den volgenden morgen liet de boer hem uitslapen en hield hem dien ganschen verderen dag dicht bij zich aan 't werk.

Zijn vrouw werd van de geschiedenis nooit iets gewaar.

Toen mijnheer Hagedoorn weer eens kwam kijken, had de boer ook geen enkele klacht, „maar 'n boerenknecht word ie nooit,” dat had Jansen al lang begrepen. „Hie was niet forsch genoeg in de

WILMA

botten, hij was völs te gauw muuj, 't eenigst, wat ie ampert goed kon, dat was leeren."

Mijnheer Hagedoorn most den bovenmeester maar 's vragen naar de avondschool, der kon der geen zoo goed leeren as Ben Bunkers. Mijnheer Hagedoorn praatte ook met Ben, zooals hij gewoonlijk met al zijn pleegkinderen deed, vroeg of hij 't prettig bij den boer vond, en of 't werk 'm goed aanstond.

Ben liet 't hoofd hangen, maar zei geen woord.

„Wou je dan liever wat anders worden, meester bijvoorbeeld, dat wou je vroeger immers zoo graag?"

De jongen werd vuurrood. Bijna angstig keek hij op. . . . zou 't? Mijnheer Hagedoorn knikte, zei, dat hij er dadelijk met meester over zou praten en nam afscheid.

Toen hij dien avond op de schoolbank zat en meester in de oogen keek, zag hij dat er een lach in zijn oogen stond; meester knikte hem ook toe, en daarmee wist Ben dat de zaak in orde was.

Er werd besloten, dat hij voorloopig bij boer Jansen in den kost zou blijven en de avondlessen bezoeken, verder zou meester hem Zaterdagmiddags les geven en bijwerken, tot hij zoover was, dat hij de stoomcursus in de stad kon meemaken.

Van dien dag af veranderde er iets in Ben.

Er begon iets naar buiten te stralen, blijdschap, die niemand ooit in hem geweten had. Het was of hij voorzichtig iets van den schat, dien hij diep in zijn hart bewaarde, herinnering aan moeder en aan het paradijs, waarheen zij was gegaan, naar buiten trachtte te brengen. Zelfs vrouw Jansen, die „niks met die grutschigheid ophad", moest toegeven, dat de verandering voor Ben een verbetering beduidde. „Veur de boerderie was tie toch niks weerd," verzekerde ze tegen ieder, die 't maar hooren wou.

De oude meester werd Ben's vriend. Hij vroeg hem nooit iets over het verleden, want Ben's lippen bleven nog altijd stijf op elkander gesloten, al straalden zijn oogen ook soms van een licht, waarvan meester de herkomst niet begreep.

Als de jongen uit zich zelf niet sprak, zou hij hem geen vertrouwen willen afdwingen. Het voornaamste was, dat hij leerde, en dat de

32

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

lesuren blijkbaar de gelukkigste oogenblikken van zijn leven uitmaakten.

Toen hij bij den bovenmeester zooveel geleerd had, dat hij het toelatings-examen kon meemaken, mocht hij naar den stoom-cursus in de stad.

Hij kreeg meesters oude fiets en een nieuw pak van mijnheer Hagedoorn. Nu zouden ze eens zien wat hij kon. Over twee jaar mocht hij examen doen, dan was hij uit al de oude ellende. Nu hij eenmaal den voet op de ladder had, zou niemand er hem meer afstooten; hoe hooger hij klom, hoe minder het gevaar werd, dat hij zou vallen. —

Op een middag zat hij met een paar jongens te praten, die hij graag mocht lijden, omdat ze even hard werkten als hij.

Er kwam nog een derde binnen, met een stuk van een courant in de hand. „Hebben jullie dat gelezen?” zei hij, „van dien gemeenen roofmoord, hier in de buurt nog wel. . . .” hij keek valsch in de richting van Ben. . . . „ze hebben 'm gelukkig, 't is eene Jan Bunkers, is dat soms nog familie van jou?”

Iedere vezel in Ben's lichaam begon te trillen; hij werd koud als ijs, toen gloeiend heet van binnen. In doodsangst zette hij de tanden op elkander en dwong naar de diepte, wat als vlam naar boven wou stijgen om hem te verraden. Het gelukte. Hij schudde achteloos het hoofd. „Der zijn zooveel Bunkersen. Ik heb geen broer, die Jan heet.”

„Dat is me er anders eentje, 't staat er allemaal in, hoe hij 't uitgeprakkiezeerd heeft, zoo gemeen. . . .”

Op dat oogenblik kwam de leeraar binnen, de les begon; na afloop werd er niet meer over het geval gesproken.

Dien avond joeg Ben op z'n oude fiets naar huis alsof hij bezeten was. Doodsbleek en druipend van 't zweet kwam hij bij Jansen binnenvallen, die op hem schold, omdat hij zoo hard had gereden, zonder dat 't ergens voor noodig was.

Vrouw Jansen haalde zijn warme eten uit den oven, hij at een vorkvol, greep onderwijl naar de krant, deed alsof hij het hoofdartikel las, en sloeg toen het blad open, rechts aan den kant. . . . al zijn

WILMA

polsen sloegen. . . . hij las van 't begin tot het eind alle griezelige bijzonderheden, hij kon 't niet laten, hoewel een stem hem waarschuwde. . . . hij voelde, hoe 't zweet hem weer uit begon te breken, legde zijn vork neer en ging zonder een woord te spreken de keuken uit.

„A-weer werken,” bromde Jansen die juist binnenkwam goedig, „'t kon wel wat minder. . . .” maar zijn vrouw schudde achterdochtig het hoofd. Je kunt zulke nooit vertrouwen, dacht ze, maar ze waagde het niet, de gedachte uit te spreken.

Jansen nam de krant, ging er mee in zijn rieten stoel onder den schoorsteenmantel zitten.

Toen hij een poosje gelezen had, stond hij plotseling op, ging met de krant naar buiten, maakte er achter op het erf een bal van en stak er de vlam in. Daarna ging hij weer naar binnen en rookte zijn pijp.

Ben stond op zijn kamertje een oogenblik besluiteloos; toen rukte hij zijn tasch open en smet zijn boeken een voor een over de tafel, zoodat ze er aan den anderen kant afvlogen op den grond; onmiddellijk raapte hij ze weer op, streek een paar verkreukelde bladen van een opengevallen boek glad, schoof het gordijntje voor zijn raam dicht, en bleef er voor staan met zijn oogen dicht geknepen, zijn handen tot vuisten gebald, in zijn zakken.

„Vuile ellendeling,” mompelde hij. „Je bent mijn broer niet, wat heb ik met jou te maken, heb jij er ooit aan gedacht, dat je nog een broer had, die Ben heette?”

Hij wóú niet meer aan hem denken, hij wóú niet meegesleurd worden in dit gèdenken van vroeger, maar het was sterker dan hij-zelf, hij was er in gevangen, hij móést denken. Voor zijn gesloten oogen rezen beelden van het verleden; dingen, die hij vergeten was, doemden voor hem op. Hij had er nooit de beteekenis van begrepen, nu werden ze doorzichtig als glas. Woorden kregen vorm, en daden kregen een nooit door hem ontwaard gruwelijk bedoelen, hij wilde er zijn hart van afwenden, alleen aan zijn moeder denken, hij kon niet bij zijn moeder komen, zonder zijn vader te zien en Jan en Dien, die een slet was, en Frans, en de anderen, waar hij niets meer van wist, en

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

die allemaal dezelfde duistere gezichten hadden. . . . hij alleen niet? Hij rukte 't gordijn open en ging voor den spiegel staan, en lachte wreed, bijna wellustig om de smart, dat zijn gezicht ook dat van een duisterling was, en hij wòu nièt! Hij leek op Frans, maar hij had hetzelfde voorhoofd als Jan en die leek op zijn vader; en hij wòu niet! Want Jan was een vuile ellendeling, nog erger dan zijn vader; al de krantenwoorden waarmee de afschuwelijke bijzonderheden van den moord waren verteld, kwamen hem een voor een weer in de gedachten, hij reeg ze aan elkaar, ze werden tot gebeurtenissen, die raakten aan dingen uit 't verleden, de hebzucht van Jan en zijn wreedheid jegens dieren, ze vormden met elkander een weg, waarlangs Jan was afgeleden, hij zag dien weg duidelijk voor zich, zoo duidelijk, of hij er zelf op ging. . . . hij begreep, doorvoelde alles, hij kon ook stelen, en moorden en drinken en slecht zijn. . . . het stond op zijn gezicht.

Vol afgrijzen wendde hij zich van den spiegel. Hij was ziek! Hij had nooit slechte dingen gedaan. . . . dan eens. . . . ja, dat blauwe potlood, hij wist, hoe je tot stelen kwam; andere jongens op school hadden ook wel eens gestolen, zoo maar, zonder dat ze het echt meenden, maar bij hem zat het in 't bloed! Hij wou niet! Hij wou bij zijn moeder behooren, zijn moeder was goed. . . .

En als hij aan zijn moeder dacht, stonden ook de anderen om haar heen, met hem. Hij scheurde zich los uit den kring. Dan maar weg! Desnoods ook weg van moeder, van het paradijs, — van den schat dien hij bewaarde, want die schat was onlosmakelijk verbonden met het bederf, dat hij ook in zich wist, en waaraan hij ontkomen moest! Alles verloochenen, om niet te gronde te gaan „maar, o moeder, . . . moeder!” Snikkend begon hij zich uit te kleeden, van werken kwam toch niets meer. Slapen wou hij, diep en vast slapen, alles vergeten en morgen opnieuw beginnen.

Van dien dag af klemden zich Ben's lippen nog vaster op elkander, hij leerde met nog intenser aandacht, bemoeide zich met niemand en deed op tijd zijn glansrijk examen. „Jij bent er een voor de groote stad,” zei 'n schoolopziener, „'t zou zonde en jammer zijn om je in

WILMA

dat gehucht daarginds achter de heuvels te begraven. . . . en, je bent toch ook eigenlijk een stadjongen, ik kan je wel dadelijk aan een tijdelijke betrekking helpen.”

Ben nam het aanbod met dankbaarheid aan, maar toen er kort daarop een plaats open kwam aan de school van zijn ouden meester, solliciteerde hij en kreeg ook werkelijk, met Jansen als kruiwagen, de benoeming.

Bij zijn installatie zei Jansen: „ik begriep mien niêt, dat ie de zelfde bint as dat bleeke broeksien, dat Van de Wal mien op 'n morgen in Mei thuis brocht!”

Van de Wal kwam hem ook feliciteeren, met Harm, die bij een tuinder aan 't werk was gekomen. Van de Wal zei precies 'tzelfde als Jansen. Er kwam ook een brief van mijnheer Hagedoorn, die schreef: Wie had kunnen denken, dat jij nog eens zoo'n flinke vent zou worden.

Allen wezen ze, zonder te weten, hoe ze hem pijnigden, naar 't verleden, waarvan hij wegvluchtte zoo snel hij kon.

Dus moest hij nog verder wegvluchten, en had het gevoel, dat het kleine afgeschoten kamertje in het meestershuis, waar hij voortaan zijn onderdak zou hebben, de wijkplaats was, waar hij zich kon voorbereiden, om den afstand zoo groot te maken, dat het verleden hem niet meer zou kunnen achterhalen. Doorstudeeren wilde hij, hoofd worden zooals meester! Hij gunde zich geen rust en werkte tot laat in den nacht. Op de vrije Zaterdag ging hij een cursus volgen in de stad. Afgesloten van de menschen, afgesloten van de natuur, met geen ander verlangen, dan los te raken van wat achter hem was en wat hij ook als mogelijkheid in zich wist, voerde hij zijn kluizenaarsbestaan en merkte niet, dat hij langzaam verhongerde in deze vervreemding van zichzelf, van God.

De oude meester hielp hem bij zijn studie zooveel hij kon, maar schudde toch af en toe het hoofd.

„Je raakt buiten de gemeenschap, jongen, dat is niet goed, en ik ben ook bang, dat je niet meer aan God denkt; je denkt er alleen maar aan hoe je vooruit zult komen in de wereld.”

In de wereld. . . . ? neen, toch. . . . neen. . . . aan de wereld heeft hij

36

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

toch niet gedacht. . . . ! Dat zei hij ook tegen meester, weifelend, omdat hij niet begreep, hoe meester zoo iets zeggen kon tegen hem, die niets liever wilde, dan de wereld ontvluchten om zijn heele leven hier in de Dalenk te slijten.

„Maar jongen,” drong meester nog eens. . . . , „er zijn toch maar twee mogelijkheden: God en de wereld. . . . of jezelf, maar dat is natuurlijk ook de wereld. . . .” Och neen, meester begreep hem niet!

Het was niet in dien alledaagschen zin „om zichzelf”! Wie zou er hem een verwijt van kunnen maken, dat hij wegvluchtte van wat zijn leven beangstigde! Maar om zoo iets te kunnen begrijpen, zou men zelf uit zoo'n donkeren bodem moeten zijn opgegroeid. — Van zijn broers en zusters hoorde hij niets meer, hij had hun ook geen bericht gezonden en wist alleen, dat zijn oudste broer nog in de gevangenis zat.

Tot, op een herfstdag, een paar jaar na zijn benoeming aan de Dalenkschool, zijn broer Frans nog eens kwam opduiken in gezelschap van Dien, die naar de nieuwste mode gekapt en gekleed was en de heele Dalenk deed opschrikken in de luidruchtigheid, waarmee ze de aandacht tot zich trok.

Het gezicht van Frans droeg duidelijk sporen van drankmisbruik en maakte in Ben de herinnering sterk aan zijn vader, dien hij gevreesd en verafschuwd had.

Hij schaamde zich zoo diep voor hun gezelschap, dat hij niet met hen den weg op wou om naar de bosschen te komen. Die weg liep langs Jansen en langs nog een paar boerderijen, waarop kinderen van zijn school woonden.

„Meneer is grootsch geworden,” riep Frans geërgerd, „ga je mee, Dien, dan hebben we hier ook niets meer te maken.”

Hij liep boos weg, Dien draaide zich met een schaterlach om op haar hooge hakjes en ging Frans achterna, terwijl ze hem nog een luidruchtig: „t ga je goed,” over haar schouder toewierp. —

— Toen was Ben weer alleen, maar nu zoo angstig alleen, alsof dit afscheid hem had teruggeworpen naar het hulpeloze begin van zijn leven, met zijn bleeke moeder en zijn angst voor vader.

De oude meester, zijn werk op school, het prachtige korendal, niets

WILMA

gold op dat moment meer voor hem, hij was vastgeketend aan zijn leven, er was geen ontkomen aan.

Den nacht na dit bezoek worstelde hij wanhopend met deze verlatenheid. De schreeuw was wakker geworden naar het eigene, dat hij moest verloochenen om niet zelf te gronde te gaan.

Het was of die schreeuw al zijn zinnen in brand zette; hij wou zijn broer achterna om dien brand niet meer te voelen, hij wou vluchten naar 't eind van de wereld, om aan dien brand te ontkomen. . . . en lag machteloos op zijn bed. . . . en God hield Zijn hand op hem en drukte hem neer zoodat hij niet kon opstaan.

De morgen vond hem doodsbleek met het angstzweet nog op zijn gezicht. Hij keek in den spiegel. . . . „Frans” zei hij bevend, „ik lijk op Frans. . . .” hij hoorde den gemeenen schaterlach van Dien nog in zijn ooren klinken. . . . „Nooit. . . .” hij wendde zich haastig van den spiegel en begon zich zoo ruw te wasschen, dat zijn huid er pijn van deed. Nooit dien kant uit, verder wegvluchten, harder studeeren, tot hij zoo ver verwijderd was van al dat vreese-lijke, dat het hem niet meer kon naderen.

Sedert dien dag klemde hij zijn lippen nog vaster op elkander, studeerde nog harder, hij won! Een glansrijk doorstaan examen zette de kroon op zijn hevigen arbeid. Maar hij dacht er niet aan te solliciteeren, al kon hij elders meer geld verdienen.

De boeren hadden schik in hun meester, die zoo kolossaal knap was en toch zooveel van hun Dalenk hield, dat hij nergens anders wou leven dan onder hen.

Wie weet, de oude meester was sukkelend en dicht bij zijn pensioen. Als de jonge meester toch niet naar de stad wou, moest hij maar in meesters plaats komen. De kinderen hielden veel van hem en ook met de ouders kon hij het goed vinden.

De eenige, die hoe langer hoe minder van Ben begreep, was boer Jansen. Op den weg, op het veld, waar de jonge meester hem ook ontmoette, altijd vroeg hij met dezelfde hartelijke belangstelling naar alles wat de boerderij betrof, maar nooit vertoonde hij zich meer op het erf, dat hem toch eens zoo gastvrij had opgenomen, nooit maakte hij een praatje met het voogdijknechtje, dat nu hier werd groot-

38

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

gebracht en dat toch uit hetzelfde groote gezin van ellendigen kwam als hij.

„De jongen is grutsch geworden, noe dattie zelfs meester is,” zei vrouw Jansen, „dat kun ie zoo wel zien an de manier waarop ie de lippen op elkaar knijpt.”

„Nee ë, vrouw, dat issie niêt, hiej prakkezeert vòls te vòlle en dat is óók niet goed veur 'n mensche.” —

— In den winter die volgde, begon de bovenmeester te sukkelen, een oude kwaal openbaarde zich, die hem langzaam maar zeker naar 't eind bracht.

Hij hoopte vurig 't voorjaar nog te zien en zat den heelen winter in zijn leunstoel, de koude knieën dicht bij de gloeiend gestookte kachel. Ben werd waarnemend hoofd en kreeg hulp voor zijn eigen klas. Toen de lente kwam en het koren snel begon te rijzen, werd het duidelijk, dat meester geen krachten meer had om den nieuwen groei mee te maken. De lelietjes bloeiden onder het hakhout naast de vederen van den Salomonszegel en het geurende dalkruid. De lijsterbessen spreidden hun roomgele schermen boven de rosse eikenspruiten, meester lag op zijn sterfbed.

Ben zat naast hem, terwijl zijn moede, oude vrouw een oogenblik rustte. Hij had beloofd haar te waarschuwen als het groote vertrek op handen was.

Meester wou iets zeggen . . . het spreken ging moeielijk.

„Ben . . .” stamelde hij, „ik weet niets van je . . . dan wat anderen mij hebben verteld, ik wou niets vragen . . . ik houd zooveel van je, maar daar is iets fout, ik had het veel eerder moeten zeggen . . . je houdt je lippen stijf op elkander . . . alsof je de deur zoo dicht wilt houden, . . . dat er geen God of mensch . . .” Meester kon de laatste woorden niet meer halen, de dood legde zijn hand op het oude gezicht, het vertrok in een vreemden, gelen grijns . . .

Ontsteld haastte Ben zich naar zijn vrouw. Toen ze zich samen over meester heen bogen, hoorden ze nog juist den laatsten zucht, waarmee hij het leven weer in Gods goede handen legde.

Gebukt en zwijgend bleven ze nog een poos staan, toen richtten ze zich op, zoodat het volle licht over zijn gelaat kwam te vallen.

WILMA

„Kijk,” zei de oude vrouw, „hij lacht als een kind,” en barstte in tranen uit.

Ben bracht haar naar de woonkamer, toen ging hij weer naar meester, legde hem recht en streek het laken glad over de dekens; de lijnen om meesters neus en mond waren volkomen ontspannen, hij was ingekeerd tot de groote rust, zoo stil-vroom als Ben's moeder. De oude man werd begraven. Over het karrespoor, tusschen de met purper overglansde korenakkers, trok de stoet van wit-overhuifde kleedwagens langzaam naar het dorp.

De klok luidde, de kist zonk in de groeve, Jansen sprak een paar goede woorden over den ouden meester, toen reden de witte wagens weer over de heuvels terug naar het korendal.

Op de hoogte gekomen, zag Ben, dat er een blauw rookwolkje opsteeg aan den rand van Jansens boerderij. Hij had dit zoo dikwijls gezien, de rook scheen uit den grond te komen, maar nu zag hij het alles met nieuwe oogen. Toen zijn kleedwagen de langzame helling naar de Dalenk afzakte, kreeg hij 't gevoel of hij een koninkrijk in bezit moest gaan nemen. Hij wist, dat hij nu vooraan kwam te staan; van zijn benoeming kon hij zeker zijn, de heele wereld hier was van hem. Maar inplaats van blijdschap over deze erfenis van meester, voelde hij zijn hart loodzwaar in zijn borst; het klopte. . . . hij was blij, dat hij het zoo heftig voelde kloppen, maar toch was 't geen levend hart, dat in zijn borst het uurwerk van zijn bestaan regelde, het was een mecaniek, dat enkel reageerde op de kracht, waarmee hij zelf het dreef. . . . Zoo dood en zoo ver van de menschen. . . . had meester dat niet bedoeld? Neen, dat zeker niet! Meester had alleen gewaarschuwd! . . . „geen God of mensch”, had meester gezegd.

Een angst werd het in hem. —

— Langzaam aan begon het leven weer in de oude banen te loopen. Hij werd benoemd tot hoofd van de school, en maakte zich zoo conscientieus mogelijk vertrouwd met al de groote en kleine belangen van de buurtschap, met heel het leven in de natuur, de schoone schepping. . . . vergeefs!

„Geen God of mensch. . . .” had Meester gezegd, en zoo was het

40

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

ook, hij leefde in een angstwekkende eenzaamheid, waar hij niet uit durfde treden, omdat het eerste, dat hij daarbuiten ontmoette, het oude leven was met al zijn verschrikkingen.

Als hij zijn armen naar God uitstreekte, werden ze gegrepen door zijn wreed-mishandelde moeder. En moeder had in haar gevolg haar oudsten zoon, die nog steeds in de gevangenis zat en Dien de straatmeid en Frans, met zijn dronkemansroyaliteit. Wat bleef er voor hem over? —

— Toen hij een jaar hoofd van de school was geweest, begon hij er zoo oud en vermoeid uit te zien, alsof hij naar 't einde van zijn leven joeg.

De Paaschweek kwam, de week waarin meester was gestorven.

Op Goeden Vrijdagmorgen zei de oude vrouw: „Je moest eens naar de kerk gaan, dat zou je goed doen; je bent veel te eenzelveig, dat zei mijn man ook altijd.

Hij was geen kerksch mensch, dat weet je evengoed als ik, maar als hij vond dat de menschen 't noodig hadden, stuurde hij ze er kort en goed heen.”

Ben glimlachte flauwtjes. „Dus je denkt, dat meester mij vandaag ook zou sturen?” „Vast en zeker,” zei ze en knikte daarbij nadenkend, „dat zou hij vast en zeker doen.”

„Ja, als meester het zegt. . . .” Het kwam als een zacht bevel, hij moest gehoorzamen. De eenzaamheid werd hem ook te machtig. Zoo trok hij met de fiets aan de hand het pad tegen den heuvel op en liet zich toen zachtjes gaan tot hij juist bij het eerste klokgelui in het dorp aankwam.

Ietwat aarzelend trad hij tusschen een groep jonge mannen, die hun laatste trekken aan hun sigaar deden, de kerk binnen als een ongenode gast.

De koster wees hem een plaats achter in het gebouw, toen begon het orgel te bruisen vlak boven zijn hoofd. Hij sloot zijn oogen, hoorde naast zich zacht geschuifel, geruisch van kleeren, het werd hem zoo wonderlijk te moede, dat hij zijn oogen haast niet durfde te openen. Kwamen al deze menschen hier om God te ontmoeten? en zat hij midden onder hen met zijn verlangen om God te vinden en weer dicht

WILMA

bij zijn moeder en het paradijs te zijn, zoals vroeger? Hij had de deur van zijn hart dichtgesloten, zei meester. . . . Neen, hij had iets ergers gedaan, hij had verloochend en uit zijn hart gebannen. . . . neen, dat was toch ook weer niet mogelijk, hij had het willen doen en deze wil was zoo goed als de daad zelf!

Toch, meester had hem gestuurd en hij had zich als een kind laten sturen. Bij die gedachte werd het zoo stil in hem, dat alle vrees week en hij de oogen weer durfde openen.

De dominee kwam op den preekstoel. Het was een oudachtig man met een heesche stem. Maar zijn gezicht stond mild, en diep ernstig klonk het voorlezen van het Goede-Vrijdag-Evangelie, waaruit hij ten slotte den tekst losmaakte, waarover hij ging spreken: „Heden zult gij met mij in het Paradijs zijn.”

Het doorschokte Ben zoo hevig, dat de vrouw, die naast hem zat, opzij keek en vroeg of hem iets scheelde.

Hij schudde het hoofd, de vrouw keek weer naar den preekstoel. Ben verroerde zich niet meer.

Heden. . . . de moordenaar en roover. . . . in het paradijs. . . .

God. . . . zijn moeder. . . . de oude, vertrouwde klanken: Paradijs, paradijs, uwe vrucht is hemelspijs. . . .

Heden. . . . gij!

Het werd tegen hem gezegd! Neen, tegen den moordenaar! Zijn broer was de moordenaar. . . .

Hij voelde zich in tegenwoordigheid van God, en hij vréésde niet. Langs den moordenaar, dien hij verloochend had, moest hij dus toch heen, om God te ontmoeten en weer dicht bij zijn moeder te zijn? — — De kerk ging uit.

Zonder naar iemand om te zien, liep hij op dien Lentedag met de fiets in de hand den langen weg naar huis.

Waarom zou hij zich haasten? 't Was weer de tijd van het rijzende koren en van de ontplooiing van alles wat jong was en levenskrachtig, en meester had hem de boodschap gegeven.

Hij had in zijn eenzaamheid God ontmoet. Het zinderde door al zijn leden; het was of hij bevend zijn weg terugzocht naar wat achtergelaten was, eerst langs het allerergste heen, den moordenaar. . . .

42

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

zijn broer....? neen.... dieper, dieper den afgrond in.... God hield hem, hij wou niets meer wegbannen, hij wou God vasthouden....

„Wel?” zei de oude vrouw, toen hij eindelijk thuis kwam.

Hij gaf geen antwoord, ging met de ellebogen op tafel zitten snikken. Ze deed alsof ze 't niet merkte, liep naar de keuken en bewoog zich daar met voorzichtig gerinkel van vaatwerk, om hem het gevoel te geven, dat ze nog druk bezig was.

Toen ze weer binnenkwam was hij bedaard en stond voor 't venster in den tuin te kijken.

„Wel?” vroeg ze weer.

„Meester heeft goed gedaan mij daarginds heen te sturen,” zei hij, zonder om te zien, „ik heb een gevoel alsof ik met den moordenaar aan het kruis in 't paradijs ben geweest,.... ik geloof dat ik zelf de moordenaar ben.”

Ze schudde zachtjes het hoofd zonder antwoord te geven. Als jonge menschen een waarheid meenen te zien, slaan ze altijd dadelijk in die richting op hol, dat wist ze bij ondervinding;.... moordenaar.... en dat nog wel meester....!

— Maar er veranderde iets in hem sedert dien Goeden Vrijdag. Zijn mond was niet meer zoo vast gesloten, en op een Meidag toen de veeren van de rogge met hun purperen schachten in de zon glansden, gebeurde het wonder. Meester ging op een avond naar boer Jansen en praatte op het erf met het voogdijknechtje van mijnheer Hagedoorn. De jongen werd rood van geluk, omdat meester hem aansprak. Dat was nog nooit gebeurd.

Toen ging Ben bij boer Jansen op de bank zitten, stopte zijn pijp en begon over vroeger te praten; hij haalde allerlei oude herinneringen op uit zijn leven als kind in de stad en vertelde van zijn moeder en haar droom van het paradijs; zijn ouwelijk-gesloten droefgeestig gezicht begon in jeugdglans open te bloeien.

Meester was aan 't zoeken, zooals jonge menschen zoeken met de hunkering naar de wijdheid van het leven in de oogen.

Dikwijls kon men hem 's avonds op een van de heuvels zien staan en uitzien naar de blauwe verten.

WILMA

„Je zult 't maar zien,” zeiden de boeren van de Dalenk tegen elkander, „we raken onzen meester kwijt.”

Op een van de eerste Junidagen stond hij weer op den heuvel en keek uit over de korenzee. De dag was heet geweest. Nu zamelden zich de onweerswolken loodblauw met rossen gloed overtoegen, en vormden diepe gaten en wilde verscheuringen boven strakke bogen en steile rotsen en kruivende koppen; op een straffen wind rezen en daalden de korengolven grijs-groen en purper als ontruste baren van de zee.

Opeens barstte het onweer los met gordijnen van regen, zoodat hij geen wereld meer zag en verblind met gedoken hoofd vluchtte onder een boschje dicht akkermaalshout.

Toen de lucht klaarde en hij druipnat uit zijn schuilplaats te voorschijn kwam, lag de wereld wijd en leeg als opengebroken voor hem. Geen korenzee meer. Alles neergepletterd, — alleen hier en ginds stonden nog enkele halmen tegen elkaar ingeslingerd, twistend overeind. . . . een groot slagveld leek de schoone wereld, zijn wereld, Gods wereld toch!

Verslagen trok hij het heuvelpad af, waarlangs het water nog als een beekje naar beneden spoelde. De boeren kwamen uit hun huizen met bedrukte gezichten om de verwoesting in oogenschouw te nemen. Het koren had nog niet gebloeid. Als het niet meer rees, was al de arbeid verloren.

Thuis wachtte de oude meestersvrouw hem vol ongerustheid op. „Ze zeggen, dat de heele oogst weg is,” klaagde ze, „hoe moet dat toch?” Hij schudde 't hoofd. „Daar kan niemand nog iets van weten.”

„Wat ben je nat! Heb je niet ergens kunnen schuilen?”

„In 'n eikenboschje, maar de regen sloeg er natuurlijk doorheen.”

„Ach God, . . .” zei ze weer, „hoe moet dat toch, de menschen werken hier zoo hard voor hun brood en ze zeggen dat alles weg is!”

Hij gaf geen antwoord, ging haastig naar boven om droge kleeren aan te trekken, zag aldoor het verloren land en wat daarachter lag, waar hij zoolang naar had uitgezien in de laatste weken, het verloren leven, het groote slagveld, alles, wat hij eens had verloochend, en weer aanvaard om bij God en zijn moeder te komen.

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

Op zijn kamer stortte hij op zijn knieën en bad, zonder woorden, voor het koren, voor de wereld, voor zich-zelf.

Toen hij beneden kwam, kon hij de oude vrouw troosten. Ze zette thee, „dat is goed voor de kou,” zei ze, en was weer de bedrijvige zorgende moeder, die het overige los kon laten, omdat ze daar toch niets aan verhelpen kon.

Na dien onweersdag was de lucht gezuiverd, de zon brak door, een frissche wind uit 't Noorden blies door de halmen, het koren begon zachtjes te rijzen.

Toen Ben op een avond weer op den heuvel stond, zag hij duidelijk, dat het koren wat omhoog was gekomen. Nu zou het toch misschien nog gaan bloeien, en stuiven, want daar kwam 't op aan, en vrucht-dragen. Het zal toch wel Gods uiteindelijke wil zijn dat het koren, dat Hij zelf gemaakt heeft, vrucht draagt, hoe meer vrucht hoe liever, dertig-, zestig-, honderdvoud. . . .

Hij vouwde de handen. Goddank voor elken akker die rijst, voor elken halm, die gaat bloeien, voor elken warmenden zonnestraal en elke windvlaag, die het koren helpt omhoog komen.

Al het verwarrende en verwoestende is van den booze.

Van God is de reddende zonnestraal, en de heffende wind. . . . en opeens zag hij. . . . dat er enkele halmen bloeiden.

In het dal zag hij vroolijke gezichten, ze hadden gezien, dat het koren rees; hij merkte de vreugde zelfs aan de kinderen op school. Hij was zelf zoo vol van deze vreugde, dat hij de kinderen het verhaal vertelde van den zaaier op zijn land. Hij vertelde wel een uur lang, niemand zou 't hem hier verbieden; maar ook al werd 't hem verboden, dan zou hij nog spreken over Gods koren en hoe waardevol het was in de oogen van God en hoe de boer, die zijn akker trouw verzorgde en hem trachtte te beschermen tegen alles wat den groei van het koren zou kunnen schaden, Gods werk deed. Hij zou de wereld wijd maken voor de kinderen uit het enge dal, opdat de liefde zou groeien voor al wat leefde, ook daarbuiten. —

Het koren, maar half gerezen, bloeide en stoof; wel niet zoo zwaar als anders, maar de vrucht zette zich. De geuren woeien over 't land, de zoete, wondervolle geuren van bloeiend koren.

WILMA

Toen kwamen weer de regens en sloegen de zwakke halmen opnieuw tegen den grond. Nu lagen ze zwaar en stil en moeielijk te rijpen, onder altijd grijze vochtige luchten.

De zomervacantie kwam. De kinderen speelden op het erf of zwierden door de bosschen, de school werd schoongemaakt, wat stuk was werd geheeld en de banken kregen hun nieuwe verf, maar Ben's oogen zochten hoe langer hoe meer de verte. Hij was dagelijks op het veld om de boeren te helpen hun triesten oogst binnen te halen, hij hielp zooveel hij kon, zoodat de boeren hun jongen meester meer dan ooit lief kregen. Toch wisten ze, dat hij bezig was te vertrekken. Begrijpen konden ze het niet. Waar leefde het ten slotte beter en rustiger dan in hun Dalenk. Wat was de wereld en wat gaf de wereld. Je hoefde maar een krant op te nemen, dan wist je wat de wereld gaf! en ze zagen hem aan zooals men een langzaam naar den dood vertrekkenden zieke aanziet.

De laatste schoven waren nog niet van het land, of de ploeg keerde het gele stoppelveld, zoodat de aarde weer warm en kostbaar open kwam te liggen om het zaad te ontvangen.

Ben maakte alles mee, zooals een stervende, die het leven zeer liefheeft, alles meemaakt voor 't laatst, wat bij de goede aarde behoort, met zoo intense aandacht, alsof hij met dat stervend hart de eeuwigheid moest leggen in het laatste lied, dat hij mee mag zingen.

Op een avond na zulk een zonnigen Augustusdag was Ben's besluit genomen. Van den moordenaar aan het kruis over de verwoeste akkers heen was de roep zoo sterk tot hem gekomen, dat hij niet anders meer kon dan gehoorzamen. De weg naar het leven, naar God, voerde voor hem over neergepletterde akkers en verwoeste levens, zijn moeder wenkte. . . . „Paradijs, paradijs. . . . onder uwe levensboomen zal 't ons zijn alsof wij droomen. . . .”

Daarheen wilde hij terug, zijn eigen jeugd wenkte, het leven vol gevaren, het leven van armoede, van waanzinnige ellende en zonde. Zijn jeugd verloochenen, was zijn moeder verloochenen, Christus verloochenen, die niet aan den moordenaar voorbijging. . . .

Terug! . . . tot waar het verwarrende en verwoestende zich het afgrijselijkst openbaarde en daar strijden.

46

DE KLUIZENAAR VAN DE DALENK

Zijn broeder den moordenaar vinden en zijn zuster de straatslet. . . . en zich één met hen weten en achter den moordenaar het paradijs binnengaan, waar zijn moeder van had gedroomd.

Den volgenden morgen aan het ontbijt sprak hij met de oude meestersvrouw. Hij vertelde haar niet alles, ze zou het niet begrijpen, maar het weinige dat hij mededeelde, was al voldoende om haar de handen in elkaar te doen slaan van verbazing en schrik. Eerst toen hij haar uitlegde, hoe de oude meester zelf hem den weg had gewezen, had ze er vrede mee.

Dienzelfden avond ging hij naar boer Jansen. De heide bloeide; op de hooge randen van de karsporen lagen kussentjes van geurende donker- en lichtpaarse thijm, tusschen het hooge gras langs de akkers blauwden de campanula's op hun bijna onvindbare stengeltjes, als klokjes die opgehangen waren tusschen de graspluimen.

Jansen stond bij zijn tuinhekje onder een hoogen vlierstruik, waaraan de bessen al in donker purper glansden, zijn pijp te rooken.

„De grendel is van de deur,” dacht Jansen, toen hij hem zag komen, „wat is onze meester veranderd,” tegelijk stak hij zijn hand uit ter begroeting.

Ben greep dien, en stond toen een poosje zwijgend tegen den anderen hekpost geleund. Eindelijk zei hij: „Jansen weet, waarom ik vanavond hier kom.”

Jansen nam zijn pijp uit den mond, zei niet „ja”, klopte hem alleen op den schouder: „Je zult niks doen, wat ie niet veur God en oew geweten kunt verantwoorden.”

Ben knikte. „Voor God en mijn geweten moet ik weg van hier. Ik moet mijn broeders gaan opzoeken, ik moet terug naar het groote gezin van ellendigen, waaruit ik zelf geboren ben, dat ik in mijn angst heb verloochend. . . ., begrijp je dat, Jansen?”

„Of ik 't begriep? Wiej hebt wel 'zien, hoe meester van 't zommer naar 't koren keek.

Ie hebt 't er völle langer na e'keken, as andere jaren, 't was maar slecht koren, 't hêf zien best nog e'daan, maar ie hebt ons 'holpen 't binnen te halen. Ie hebt hier völle 'leerd, meester! en noe wol ie mien vertellen, dâ-je hier vandaan mot, umdat er in

WILMA

de wereld zoo vólle menschen bint, die net bint as 't koren." Ben knikte, de tranen schoten hem in de oogen. „Zoo is 't, precies zoo is 't, Jansen, ik wil niet anders meer dan gehoorzaam zijn." — — Toen 't winterde over de Dalenk nam Ben afscheid van het goede land, dat hem zoo lang een schuilplaats had geboden tegen het leven. Het was een heldere vorstdag, het akkermaalshout gloeide koperrood in de jonge stralen van de Decemberzon.

De hoeve van boer Jansen en het oude meestershuis lagen nu voor- goed achter hem; hij stond op den hoogsten heuvel en keek uit over de groene roggeakkers naar de blauwe diepten, waaruit de stompe toren oprees, die hem herinnerde aan zijn stad. Krachten voelde hij in zich, die hem in steeds meerdere mate toegevloed waren, van het oogenblik af, dat hij zich in gehoorzaamheid gebogen had voor het leven, zijn leven, dat God gemaakt had.

Onwillekeurig vouwde hij de handen en bad: „Ik dank U, Heer, voor elken akker, waarop het koren rijst, voor elke zuiverende storm- en regenvlaag, voor elken koesterenden zonnestraal; ik dank voor mijn leven en voor de genade, dat ik het geven mag, waar de bodem het armst is en de verwoestende machten zich het zwaarst doen gelden.

Ik dank voor den nood en den strijd, ik dank voor alles!"

Toen ging hij het pad tusschen de korenvelden door naar het dorp, en verder, tot waar God wenkte. —